

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת שופטים כתובות ע. - עד:

ע. וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה, כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה.

הקשה הרשב"א, מאי מקשה כיון דמשועבד לה, וכי המקדיש נכסיו אשתו ניזונית מהן, ומי אמרינן דכיון דמשועבד לה לא מצי לאפקועי שעבודה. וי"ל דלא אמרו אלא בקונם שאינו אלא איסור דרבע על נכסיו כדי להפקיע שעבודה, ובהא הוא דאלמוה רבנן לשעבודה, וטעמא דמילתא, משום דאי לא אלמוה רבנן לשעבודה לגבי האי, אין לך בעל שאינו מפקיע שעבוד אשתו, אבל כשהוא מקדיש נכסיו, היא אינה ניזונית מהן, ואפי' בקדושת דמים, דלא אלמוה רבנן לגבי הקדש, כדאמרינן בבע"ח דעלמא בהקדש הגוף דמפקיע מידי שעבוד, לפי שאין אדם עשוי להקדיש נכסיו ולהפסידם כדי להפקיע שעבוד אשתו מהם, והלכך היא אינה ניזונית מהם, לפי שאין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים [גיטין מח:], ומה לי משעבדי להדיט ומה לי משעבדי לגבוה.

ואעפ"כ היא שהקדישה נכסיה ומעשה ידיה אינה יכולה להפקיע שעבודו, ואפי' בקונם שהוא כקדושת הגוף, דשאני בעל לפי שעשאוהו כלוקח לכל דבריו, וכאילו נכסיה שלו לגמרי, ואם מכרה או שעבדה מכרה ושעבודה אין מוציאין ממנו, כדאמרינן [לקמן עח:]: באושא התקינה האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וכו', וכיון שעשאוהו כלוקח לכל דיניו, הרי זו כמקדשת דבר שאינו שלה, ולא קרינן ביה איש כי יקדיש את ביתו. [א"ה, לפו"ר צ"ב, א"כ מאי מייית המוקשה ראייה משעבוד ידיה לשעבוד דידה].

ע. בתוד"ה המדיר. פי' בקונטרס דאין הנאת תשמישו נאסר עליה, דהא משועבד לה, משמע מתוך פירושו דיש בלשון זה איסור הנאת תשמישו.

השעה"מ [פי"ב מהל' נדרים ה"י, והו"ד ברש"ש] הביא קושית הרב קול יעקב, אמאי לא נימא נדר שהותר מקצתו הותר כולו. [ורצה ללמוד מכאן שכל היכא שנדר משני דברים ואין הנדר חל על א' מהם מעיקרא, לא שייך האי כללא דהותר מקצתו הותר כולו]. והשעה"מ דחה, דהכא שאני, דמדניא חייל נדרא אף אהנאת תשמישו כיון דקיי"ל קונמות קדושת הגוף נינהו מפקיעין מיד שעבוד, אלא משום דאלמוה רבנן לשעבודא הוא דלא חל, וא"כ איכא למימר דכי אלמוה רבנן היינו בהנאת תשמישו, אבל בשאר הנאות חייל שפיר. ועיין בהגהות מעשה חושב שם, שכ' דאם חל הנדר אפי' רגע אחד, תו אין כח ביד חכמים להתיר ולעבור בקום ועשה, אלא עיקר הפירוש באלומות השעבוד, דהוי כאוסר פירות חבירו על חבירו, וא"כ לא חייל הנדר כלל. [ולכאוי"ל דמה"ט גופא אין זה שייך כלללא דנדר שהותר מקצתו, דעיקר נדרו היה לאסור את שלו עליה, ומידי דמשועבד לה, אין זה שלו, ואולי לזה נתכוין הרשב"ש במש"כ דלפ"ד הר"ן בכונת רש"י לא קשיא].

ע. בין שאמר תנו בין שאמר אל תתנו נותנין להם כל צרכם וכו', והא דאמר הכי, לזרוזינהו הוא עבד.

כ' בהגה"א, ומיהו אם אמר תנו להם שקל לשבת ואם מתו יירשו אחרים תחתיהם, נ"ל דאין נותנין אלא שקל, דודאי לאו משום לזרוזי קא עביד, אלא משום שיירשו אחרים תחתיהם.

ע. מאי אין מעשה קטנה כלום, דאפי' בעלמא.

כ' הר"ן, ומיהו משמע דדוקא בקטנים, אבל בגדול שיש לו אפטרופוס, כגון שמינהו אביו עד שיהא בן עשרים, מקחו מקח וממכרו ממכר, ואם קדם הלוקח והוציא הנכסים מיד האפטרופוס זכה, שאע"פ שאין האפטרופוס רשאי לתתם לו, היינו משום מצוה לקיים דברי המת, וכיון שא"א לו לקיים, מה יש לו לעשות, וב"ד ג"כ אין להם לכופ הלוקח להחזיר הנכסים ביד האפטרופוס, שכיון שלא צוה ללוקח כלום, אין עליו מצוה לקיים דברי המת, שאין המצוה אלא למי שנצטווה בכך.

ע. בתוד"ה אבל. פי' ר"ח דוקא מכר, אבל מתנתן מתנה וכו'.

הרא"ש [סי' כ"ג] הביא שיטתו ביתר ביאור וז"ל, אע"ג דבגיטין פ' הניזקין [נט.]. מייבעיא כשאין שם אפטרופוס אם מתנתו מתנה ופשיט דמתנתו מתנה, ומדמבעיא לן היכא דמקחו מקח, משמע דהיכא דאין מקחו מקח דאין מתנתו מתנה, מיהו לא דמי, דלעולם מתנתו מתנה, בין יש שם אפטרופוס בין אין שם אפטרופוס, דהאי דאין מקחו מקח כשיש שם אפטרופוס, לפי שעל אפטרופוס ליקח ולמכור, אבל ליתן אין הרשות בידו, והואיל ומתנתו מתנה משום דאי לא עביד ליה ניהא לנפשיה לא הוה יחיב ליה, אין חילוק בין יש שם אפטרופוס בין אין שם אפטרופוס. ובהגה"א כ' דראבי"ה בשם אביו פליג, וכן הרמב"ם. וכ"כ הריטב"א וז"ל, ואין זה נכון, דבמקום שמקחו מקח וממכרו ממכר, עשו חכמים מתנתן כמכר מן הטעם ההוא [דאי לאו דעביד ליה נייח נפשא וכו'], אבל במקום שאין ממכרן כלום, אין מתנתן כלום, דבמקח וממכר נמי איכא נייח נפשא, ואפי"ה אין מעשיהם כלום במקום אפטרופוס.

ובעיקר דברי ר"ח, כ' המהרש"א דצ"ל דהא דאומרת נאמן בעלי עלי [כדלעיל במתנין], לא מיקרי מתנה, אלא שהיא תאמין לו שיקנה לה שדה באלו המעות, והוה כעין מכר, דאל"כ אמאי קתני דאין מעשה קטנה כלום אפי' במקום אפטרופוס כדמסיק. וכ"כ המהר"ם ש"ף. וז"ל התוס' רי"ד, וכ' ר"ח ז"ל וכו', ואינו נ"ל, דהא הכא לבעלה מתנה היא, ובעי למיפשט ממתני' דכאן גם באפטרופוס לא מציא למיתב ליה וכו'.

ע. בתוד"ה המדיר. ועוד כי מוקי לה בגמ' בהדירה כשהיא ארוסה, דאכתה לא משועבד לה, א"כ מתשמיש נמי חל הנדר.

כ' הגרע"א, י"ל דשאני תשמיש דמיד שמגיע זמן מחויב לישא אותה דהיינו לשמשה, וא"כ מיד באירוסין הוי כמושעבד עצמו מעכשיו ולאחר ל', וא"כ כיון דמיד ידעינן דבהגעת זמן יתחייב בתשמיש, משו"ה אין הנדר חל אף שנדרה מקודם, משא"כ לענין מזונות דאין החיוב ממילא, רק כשנשא אותה והוא בעלה, תקנו רבנן מזונות, ומצד מזונות של הגעת זמן יכול לידור אותה, דלא אלמוהו כ"כ כמש"כ תוס' לקמן [ע: בד"ה שהגיע] בחד תירוץ, ושפיר הוי נדרה קודם לשעבודה.

ע. בתוד"ה המדיר. ומפרש ר"ת דליהנות לו לא משמע אלא הנאת מזונות.

וביאר הגראמ"ה, כיון דעיקר נשואיה להכי, לא משמע מסתמא לאסור זה. וז"ל תוס' הרא"ש, דליהנות לו משמע איסור הנאת ממונו, שהיא הנחת והוא אינו נהנה, אבל תשמיש ששניהם נהנין אינו בכלל זה הלשון. ועיין בתוס' רי"ד שהקשה ג"כ על פירש"י, ומסיק וז"ל, אלא כך יש לפרש, כגון שהדירה שלא תהנה מנכסיו שאין הנאת התשמיש בכלל, [ומשמע דמודה בדינא לרש"י דכשאסור עליה ליהנות לו, אף תשמיש בכלל, אלא דמוקים לה בכ"ה ג' שפירש להדיא שאוסר נכסיו]. והרמב"ן הביא ל' הירושלמי "הכא במדירה מנכסיו", וכ"ז ע"ז, ואיני יודע אם ר"ל דמתני' במפרש מנכסיו, או שאין בלשון הזה "מליהנות לו" אלא מליהנות משלו דהיינו מנכסיו, אבל מגופו אינו במשמע. אמנם הרשב"א פשיטא ליה דכוונת הירושלמי כשהדירה בפירוש מנכסיו. וז"ל הריטב"א, פירוש, שהדירה מנכסיו בפירוש, או שהיו מדברים קודם לכן בענין שמוכח שלא הדירה אלא מנכסיו.

ע. בתוד"ה יוציא. כדאשכחן בהחולץ דתנן לא רצו חוזרין אצל גדול, ומפרש בגמ' חוזרין אצל גדול למכפייה וכו'.

כ' הפנ"י, לא ידענא מאי קשיא להו, דהתם פשיטא דאע"ג דקתני סתמא חוזרין אצל גדול, אפ"ה ממילא שמעינן דכופין, דכיון דחליצה יבום מצות עשה נינהו ורמיא עליה דגדול, א"כ לא גרע משאר מצות עשה דכופין ומכין עד שתצא נפשו, משא"כ ההיא דהכא, אפ"ה למ"ד מזונות דאורייתא, אפ"ה לא שייך הכפיה על הגט, אלא לזון, [א"ה, לכא' הכא דליכא מצות עשה לזון, אלא לאפרושי מאיסור לאו דלא יגרע, כל שא"ה לאפרושו ע"י כפיה לזון, מפרישין אותו שיגרשנה ויפטר מחיובו, דתו אינו בכלל הלאו. ובאמת לכא' צ"ב עיקר השו"ט דתוס', מ"ט לא יכפוהו בשוטים לאפרושו מאיסורא, ואולי משום דבאיסור שבין אדם לחבירו שאני, דאי אמרה לא בעינא ליתיה לאיסורא [כעין ההיא לדעיל [מ]. לענין עשה דוחה ל"ת], משא"כ ביבום אין המצוה תלויה ברצונה, אלא להקים לאחיו שם].

ע. בתוד"ה יוציא. ותימה אמאי לא חשיב לה לההיא דבאה מחמת טענה וכו', וי"ל משום דקתני סיפא בין היו עד שלא נישאו וכו'.

הקשה המהרש"א, א"כ כי פריך לקמן [עז]. אמאי לא חשיב נמי שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, לימא כתירוצם דהכא, משום דלא שייך למימר ביה כסבור הייתי שאני יכולה לקבל. והניח בויש ליישב. וביאר בקרני ראם, דר"ל דהך דשהתה עשר שנים דכופין להוציא, אין הטעם משום מניעת האשה, רק מטעם הבעל שלא קיים פו"ר, וא"כ שייך בזה הך סבורה הייתי.

ע. לימא מתוך שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה, נעשה כמי שאומרת לו איני ניזונית ואיני עושה.

כ' הבית יעקב, לכא' קשה לפי מש"כ תוס' [מז: בד"ה זימנין] דאינה יכולה לעקור תקנת חכמים לגמרי ולומר איני ניזונית ואיני עושה לעולם, א"כ הכא שנדרה ואסרה עליו לעולם מעשה ידיה, הרי כאילו באה לעקור לגמרי תקנת חכמים שאינה יכולה לומר כן. ובאמת לא קשה כלל, דהא דאינה יכולה לומר לעולם, היינו אף שאמרה איני ניזונית ואיני עושה לעולם יכולה לחזור בה, אבל כל זמן שאינה נוטלת מזונות אינה נותנת מעשה ידיה לכו"ע.

ע. במספקת לדברים גדולים.

כגון לחם ויין ובשר, ואינה מספקת לדברים קטנים כגון פירות וקטניות ודומיהם. מאירי. [ולפו"ר צ"ב, דאפ"י בעני שבשיראל מחויב ליתן לה פירות וקטניות כדתנן לעיל [סד:], ומשמעות דברי שאר ראשונים דדברים קטנים היינו דברים הבאים מחמת עשירות בית אביה].

הקשה הגרע"א, למה ליה לאוקמי באומר צאי מעש"י למזונותיך, לוקמי בפשוטו שהדיר אותה בסתם, ועל דברים גדולים באמת לא חל כיון דמשועבד לה, אבל כיון דחל על דברים קטנים משו"ה יעמיד פרנס. ואולי י"ל דדוקא בניזונית ע"י אחר יכולה לומר שאינה יורדת ולא מצינא לאגלגולי בהדיה, כיון דאינה ניזונית מבעל עצמו, אבל בלא אמר לה צאי, כיון דניזונית משל בעל, דלא חל הנדר, דמשועבד לה, א"צ ליתן לה הדברים קטנים, כיון דזן אותה כמקודם. ואולם לתירוץ א' דתוס' [בד"ה והאינדא] דמדין מחילה הוא ובמדיר (אותו) [אותה] לא מחלה, אינו מיושב כ"כ. ועיין לדינא.

ע. אלא באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.

כ' בקוב"ש [אות רכ"ז], לכא' באומר לה כן אינו נפטר מחיוב מזונות שעליו, וא"כ מעשה ידיה שלו, אלא שהיא גובה מזה (למעש"י) [לכא' צ"ל למזונותיה], וא"כ לא משני בגמ' מידי, דנמצא שהוא זנה משלו, דמעשה ידיה הן כשאר נכסיו, [דלא מסתבר למימר דמשום אפוכי מטרתא למה לי אינו זוכה כלל במעשה ידיה, ולא מיתסרי עליה. מיהו לכא' י"ל דהוי כאוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו, דאין מעשה ידיה בכלל נכסיו עד שיבואו לעולם כשתעשה אותם. ואי מיירי באוסר עליה הנאתו, אולי נאסרת גם בזה, דגופו ישנו בעולם, אבל ל' הירושלמי המובא בראשונים במתני', "ברם הכא במדירה מנכסיו", וא"כ לכא' אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם. ויל"ע]. ומוכח מזה דבאומר כן נפקע ממנו חיוב מזונות כנגד מעשה ידיה, והן שלה ולא שלו.

ע. אי הכי פרנס למה לי.

כ' הריטב"א, ושמעינן מהכא שהאומרת איני ניזונית ואיני עושה, הבעל פטור מכסות ולבוש, דאי לא, נימא דפרנס לשאר צרכיה חוץ ממזונות, דאע"ג דשאר פרנסה כיון דלא אתיא אלא מזמן לזמן רחוק לא הו"ל למיתני שלשים יום, מ"מ לא הו"ל למיפרך פרנס למה לי, והו"ל למיפרך אמאי שלשים יום ותו לא, אלא ודאי כדאמרן.

ע. עד שלשים יום עביד שליחותיה, טפי לא עביד שליחותיה.

וביאר הרשב"א, כלומר לא עביד בחפץ אלא ברוע פנים, והיא בושה ומצטערת. ואע"ג דמעיקרא נמי ע"י שליח היתה מתפרנסת, לא היה פרנס קבוע, אלא פעם ע"י זה ופעם ע"י אחר, וכולן בחפץ. והריטב"א כ' וז"ל, פירוש, דאפ"י משכח פרנס דאמר דעביד הכי כל ימיה, אנו לא סמכינן בהא, דאנו ידענן בודאי דלא עביד שפיר שליחותיה כיון דמנפשיה עביד, משא"כ במשרה את אשתו ע"י שליח שהוא עושה בשליחות גמורה ומשל בעל. ועוד, דהתם קבלה עליה.

ע. אימר דאמרינן הכי גבי מומין, לענין מזוני מי אמרינן הכי.

כ' הרשב"א, פירש רש"י ז"ל לענין מזוני מי אמרינן סבורה הייתי, יודעת היא שאי אפשר לה בלא מזונות. פירוש לפירוש, דכיון שמתחילה היתה יודעת, סברה ומחלה לגמרי. ואינו מחזור, דהא משמע דהא דאמרינן סברה וקיבלה, לא להפסיד מזונותיה לגמרי קאמר, דא"כ הכי הוה ליה למימר, נישאת סברה וקיבלה ופרנס למה לי, [א"ה, בקרב"ג: ס' ג' אות ד'] כ' לדינא, דסברת וקבלת וא"צ להעמיד פרנס], אלא משמע דלא מקשינן אלא דסברה וקבלה שלא להתפרנס על ידו. ולי נראה דהכי פירוש, אימר דאמרינן איני יכולה לקבל, גבי מומין, דאין אדם מתפייס במומין, ואנו סהדי דאינה יכולה לקבל, אבל לגבי מזונות, טענת רמאות היא שאמרה, דהרבה מתפרנסות מתפייסות בפרנס, וכיון שקבלה על עצמה מתחילה, הרי זו מאותן שאין דעתן קצרה בפרנס, ומהדר הוא דקא הדרה בה, ולעולם יעמיד פרנס.

ע. ופרנס לאו שליחותיה קעביד.

חיובא דאורייתא, [שמחמת שנישאו על דעת כן וכו'ל], לכאו' ליכא, ויכול להדירה].

ע: בתוד"ה ופרנס. ולא דמי להא דמסקינן בריש פ' בתרא דע"ז אומר אדם וכו'.

וכ"כ בתוס' הרא"ש, והוסיף, ועוד נראה לי לחלק בין הכא שהאיסור תלוי בנהנה ובין התם שהאיסור תלוי במהנה. [פ"י שאם אוכלת משלו הרי היא אוכלת איסור, אבל הפועלים אם אוכלין של שביעית, גויים הם, ואין איסור אלא במהנה, [הוספה מתלמיד הרא"ש]. [א"ה, לכאו' אפי' בפועל ישראל, אין האיסור על הפועל אלא על בעה"ב, אי משום דמוסר דמי שביעית לעם הארץ כפירוש"י שם, אי משום שפורע חובו מדמי שביעית כמש"כ תוס' שם].

ע: בתוד"ה באומר. מיהו אומר רבינו שמואל דווקא בכה"ג וכו', אבל למימר ליחיד אם תזון לא תפסיד אסור, דמיחזי כשלוחו וכו'.

כ' בקרב"נ [ס' ד' אות ה'], דבא לתרץ אמאי לא מוקי רב הונא באומר אם תזון לא תפסיד, אלא על כרחך צ"ל דס"ל דבכה"ג מיחזי כשלוחו, אלא על כל זה תקשי לך מנא ליה לרב הונא גופה, ע"ז מייתי ראיה, תדע דגבי בא בדרך וכו'. [וכ"כ מהר"ם שי"ף]. ויש מקשין הא מסיק דזון אסור לו למימר, וא"כ ה"ה אם תזון אסור לו לומר ליחיד. והבל יפצה פיהם, דאם אומר כל השומע קולי זון לפלוני ולא תפסיד, הוי ציווי, משא"כ באומר אם תזון.

עא. אמר אב"י כהנת אתא לאשמועינן, רבא אמר חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו.

ובסיפא דמתני' דשלא תטעום אחד מכל הפירות וכו', דקאמר ר' יהודה בישראל יום אחד יקיים, ביאר החת"ס וז"ל, צ"ל לת"ק עד צאת הכוכבים יקיים, שמואל ישאל על ההקם כמש"כ תוס' לקמן [עא: בד"ה אבל, וז"ל שם דאין נשאלין על ההיקם אלא ביום שמעו וכו', אבל אם עבר יום שמעו שאינו יכול להפר מחמת שהחריש לה, אינו יכול לשאול עוד], ויעו"ש דלא בריא להו כ"כ], ולר' יהודה יום אחד יקיים היינו מעת לעת, [א"ה, לכאו' כוונתו דס"ל לר' יהודה דשתיקה ביום שמעו היינו מעת לעת, כר' יוסי בריה וכו' א"ר בר"ש בנדרים עו:], והיינו דאיכא בין ת"ק לדר' יהודה, ולא יצטרך לומר כהנת איכא בינייהו.

עא. ושמואל אמר אפי' בסתם לא יוציא, שמואל פתח לנדרו.

כ' הרשב"א, ומסתברא דלא פליג שמואל אלא במדיר סתם, אבל במפרש יותר מחודש, א"נ באומר לעולם, יוציא לאלתר, דלא אמר שמואל ימתין שמואל ימצא פתח לנדרו אלא במדיר סתם, דכיון דלא פירש יותר מחודש, סברה השתא מיתבא דעתיה, אבל במפרש לעולם או יותר מחודש, סברה כיון דפירש לעולם יעמוד בנדרו, דעביד איניש לאחזוקי דיבוריה. [א"ה, בריטב"א לעיל [סא: כ' דמפרש יותר משיעורא דמתני' מודה רב דימתין]. ולעולם מתני' לכו"ע במפרש, וכיון דפירש יוציא לאלתר, וה"נ מוכרעא לישנא דבפירושא דמתני' לא פליגי, מדקא אמר רב לא ישנו אלא במפרש אבל בסתם לא, וא"ל שמואל אפי' במפרש, ואי בפירושא דמתני' פליגי, הכי הוה להו למימר, אמר רב מתני' במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר, ושמואל אמר מתני' בסתם.

עא. הכא במאי עסקינן כגון שנדרה היא וקיים לה הוא וכו'.

כ' הרשב"א, מסתברא שקיים לה הוא בפירוש כגון שאמר לה קיים ליכי, אבל שתק ולא הפר לה לא, משום דמצי למימר אידי דטרידנא אשתלאי, והיינו דקרי ליה מדיר, ואי במקיים דרך שתיקה לא שייך למקרייה מדיר. והא דתנן האשה שנדרה בזניר ושמע בעלה והפר לה, ר' יוסי ור"א אומרים הוא נותן אצבע בין שיניה, לאו דוקא ולא הפר לה, אלא שקיים לה. וכ"כ הריטב"א בשם י"א, דלא חשיב נותן אצבע אלא בקיים בפירוש וכו', אבל משום דשתק ולא הפר לא חשיב מדיר ולא קנסינן ליה, דיכיל לומר אשתלאי.

הקשה בקוב"ש [אות רכ"ט], לוקי בפרנס עכו"ם, אי נימא דאין שליחות לעכו"ם כלל גם לחומרא. ונראה דהכא אין שייך כלל לדיני שליחות, אלא כיון דהפרנס נותן לה ע"פ ציווי הבעל, ואי תבע לה בעל [לכאו' צ"ל להבעל] בדינא, אמרינן ליה זיל שלים מדין ערב שהוציא ממון על פיו, א"כ האשה נהנית מהבעל ולא מהפרנס, ואפי' הפרנס אינו בר שליחות, ג"כ אסור, דדין ערב אינו תלוי בדיני שליחות וכו', ולשון הגמ' לאו שליחותיה קעביד, הכוונה אם זה נקרא עשה ע"פ ציווי וממילא מתחייב מדין ערב. [יעו"ש עו].

ע: לא, למעוטי שאר איסורי שבת.

כ' הריטב"א, פירשו בירושלמי ואפי' בבידקא ומיטרא. פירוש, דאע"ג דאיכא פסידא טובא אם לא יצילו כמו בדליקה, אין אדם בהול על ממונו כ"כ דניחוש שמא יעשה מלאכה בידו כדי להציל. ואיכא מרבנן ז"ל דפריש, דנקט איסורי שבת משום דדליקה מיירי בשבת, אבל ה"ה לשאר איסורין שבתורה שלא התירו לומר שם כל העושה כן אינו מפסיד. עכ"ל הריטב"א. אבל בהגה"א [ס' ד'] כ' דה"ה בשאר איסורין לבד מאיסורי שבת. [ויעו"ש דלענין דליקה בשבת מספקא ליה דילמא התם שרינן טפי אפי' בלשון יחיד, [ולכאו' היינו דווקא היכא שאמר בלשון רבים ולא הוועיל. ויל"ע], מתוך שהוא בהול על ממונו]. וז"ל המאירי, מי שהדיר את חברו וכו', וכן מותר לומר באלו כל הזן אינו מפסיד או כל הבונה אינו מפסיד, ואע"פ שבמלאכת שבת נאסר חוץ מדליקה, הוא מפני שאפשר לו במוצאי שבת, וכן שאני איסורי שבת דחמירי טפי, וכן שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין לשון שליחות בכך.

ע: בתוד"ה והאינדא. ומ"מ חל הנדר, דבשעת הנדר אכתי לא היה משועבד.

וז"ל הר"ן, וי"ל דכיון דבשעתא דאדרה הוה מגלגלא בהדיה, חייל נדרא, דההיא שעתא הא מחלה להו, ומיהו לא מחלא להו לגמרי אלא כל היכא דמגלגלא בהדיה, ואפ"ה [וי"ג ומשו"ה] אפי' לבתר דלא יכלה לאיגלגולי חייל נדרה, דהו"ל כהדירה כשהיא ארוסה ונשאת דאמרינן בגמ' דחייל, אע"ג דלא דמו לגמרי, דהכא מכי אדרה משעבד לה ונדרה ושעבודה באין כאחת, והיינו טעמא, משום דכיון דמדינא מפקע, אלא דרבנן אלמוה לשעבודה, בכה"ג לא אלמוה ואוקמוה אדינא.

ע: בתוד"ה שהגיע. פי' בקונטרס דמדאורייתא לא משתעבד לה לפיכך הנדר חל, וקשה וכו'.

הרשב"א תירץ קושיותיהם, דמאי דאקשו מדלא מפקע נדרה שעבודה דבעל [דמעש"י] אע"ג דליתיה אלא מדבריהם, ליתא, דהתם עשאוהו כלוקח לכל דבריו, [א"ה, לעיל כ' כן הרשב"א לענין הקדישה נכסיה, אבל הכא לענין מעש"י, צ"ב], אבל איהי שעבודה בלחוד הוא דאית לה עליו. ומאי דהקשו דנשואה נמי אינה ניזונית אלא מדרבנן, איכא למימר דמדאורייתא היא ניזונית, דכיון דאשכחן תנאי דס"ל בפ' נערה שנתפתתה [מז:]: דמזונות דאורייתא ודרשי לה משארה כסותה ועונתה, ולא אשכחן תנא דפליג עלייהו בהדיא וכו', והרמב"ם ז"ל כן כתב דמזונות דאורייתא [בפ"י ב' מהל' אישות ה"ב].

והא דאמרינן בהכותב [פג]. [ובפ' חזקת הבתים [מט:]: אמר רבא האומר אי אפשרי בתקנת חכמים כגון זאת שומעין לו, מאי כגון זאת כדרב הונא אמר רב דאמר וכו' יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונית ואיני עושה, דמשמע דתקנת חכמים היא, ליתא, אלא משום דאפקעינהו רבנן למזונותיה אלא אם תתן מעשה ידיה לבעלה, ונמצאו מזונותיה תלוין במעשה ידיה שהן מדרבנן משום דהפקר ב"ד הפקר, לפום כך קרי להו תקנת חכמים.

והגראמ"ה כ' ליישב פי' רש"י וז"ל, נראה דעתו ז"ל, דמזונות ומעשה ידיה כיון שתקנו חכמים ונשאת על מנת כן, הווי חיובייהו דין תורה, משא"כ הגיע זמן ולא נשאו, דלא סלקא דעתה מעיקרא להכי. [ולפ"ז אם קדשה ע"מ שאין לה עליו מזונות, אע"ג דלא מהני לעקור תנאי כתובה שיש עליו, מ"מ

אבל הר"ן כ', דבשתק לה נמי אמרין דהוא נתן אצבע בין שיניה. וז"ל התוס' רי"ד, הוא נתן אצבע בין שיניה, כלומר, אע"פ שהיא נדרה, כל הפשע עליו מוטל, שהיה יכול להפר לה ולא הפר, שהיא כשנדרה על דעת שיפר לה בעלה נדרה, וכיון שלא רצה להפר, כל התואנה עליו מוטלת, הלכך יוציא ויתן כתובה. [ולכא' גם הוא לא ס"ל כהרשב"א. מיהו בריש דבריו כ', כגון שנדרה היא והוא שמע ולא הפר לה אלא קיים לה. ויל"ע].

עא. בתוד"ה שלא תטעום. כיון דאפשר לה לאכול וליאסר בתשה"מ, כי היא דשלה נדרים דאמר תיתסר כל הנאות דעלמא עלי וכו'.

כ' הרש"ש, לכא' לא דמי לאהדדי, דהתם עיקר כוונתו היה שלא לינסב איתתא [כל זמן דלא תני הלכתא], וזה אפשר לקיים, אבל הכא עיקר כוונתו, הוא לאסור עליה שום טעימת פרי, [דאל"כ הו"ל לאסור עליו הנאת תשמישה בהחלט בלי תנאי, עיין בר"ן נדרים כד: במשנה]. וזה א"א לקיים.

עא. בתוד"ה שנדרה היא. פי' בקונטרס וכו' ותימה לפירושו וכו'.

והרמב"ן הוסיף להקשות, דמ"מ נמתין שמא ימצא פתח להקמתו ויחזור ויפר לה, דהא קיי"ל [נדרים סט.]. נשאלין על ההיקם [והתוס' שלא הקשו כן, משום שצדדו לקמן [עא: בד"ה אבל] דאין נשאלין על ההיקם אלא ביום שמעו, דכשעבר יום שמעו אינו יכול להפר משום שתיקתו, וכמש"כ הר"ן ליישב קושיא זו [אלא דפי' כתוס' מחמת קושייתם מדלקמן בסוגיין], ואף דלא ברירא להו, מ"מ לא יכלו להקשות ע"ד רש"י, ד"ל דאיהו ס"ל הכי, וכמו דס"ל באמת להר"ן ולהתוס' בנדרים שם].

עא. בתוד"ה שנדרה. ונראה לרי"ו וכו'. אע"ג דבנדר של תשמיש ממתנת, נבדר של פירות אינה יכולה לסבול אפי' יום אחד.

וז"ל הריטב"א, כל כמה שאתה אומר עליה שתמתין היא מצטערת בינתיים, ואין לנו לצערה על הספק, שלא אמר שתמתין אלא כגון רישא דמתני' שהיא מתפרנסת ע"י פרנס, א"נ במדיר אותה מתשמיש, שהיא שווה דרך כל הארץ אפי' כשאין שם נדר, או בנדה, או ביולדת, ובלא נדר ג"כ לפעמים הוא מעמיד עצמו.

ובשם הראב"ד כ' [וכ"ה ברשב"א], דכיון דנדרה היא וקיים לה, סברה מיסנא סני לה, ויש לה צער לשבת עם שונאה, וכדאמרין לקמן בשילהי שמעתין. ולפי פירושו, כי היכי דבעינן לקמן ותתקשט ותאסר וכו' כלומר ולמה יוציא לאלתר, ומשני היכא דנדרה איהי סברה מיסנא סני לה, ה"ה דהו"ל למיבעי הכא, אלא מדאשכח בה פירכא מדתנן האשה שנדרה בניזיר וסבר למידיחי ההוא פירוקא, לא בעי למישאל טעמא. ובהאי טעמא נמי ניחא לו, מאי נפקא לה מינה כי מפקינן לה לאלתר, דכיון דקיים לה תו לא מצי בעל שני להפר לה, דאין הבעל מיפר בקודמין, דמ"מ לא ניחא לה ומיתב תיתי גברא דסני לה.

עא: הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתן.

בקוב"ש הקשה אהא דהר"ן בנדרים פירוש הטעם משום דאלמוה רבנן לשעבודא, וצ"ע דבשלמא לענין מעש"י ומזונות שייך הפקר ב"ד, שהקנו לאשה את נכסי הבעל או [דאלמוה] את קנינו של הבעל במעש"י, אבל בשעבוד עונה לכא' לא שייך הפקר ב"ד לומר שגופו נעשה הפקר, ואפי' בעבד כנעני הקנוי לרבו כשורו וחמורו, מ"מ לכא' יכול לאסור הנאת תשמישו על אחרים, [א"ה, עיין בניזיר [סא].] דדריש "לאסור אסר על נפשו" במי שנפשו קנויה לו, יצא עבד שאין נפשו קנויה לו. מיהו התם קאמר דכשנדר העבד בניזיר יכול רבו לכופו ולמחות על נזירותו, ומשמע דבלא מחאה חיילא הנזירות].

עוד הקשה, מה הועילו חכמים בתקנתן דאלמוה לשעבודא דבעל שלא תוכל לאסור עליו הנאתה, אכתי תאסור הנאות על עצמה, ואין מאכילין דבר האסור, ולמה להו לתקוני בכדי שאין שום תועלת מתקנתן. ואפשר שלא היתה תקנה מיוחדת לענין תשמיש, אלא תקנה כוללת לכל הדברים שבעל ואשה משועבדין זה לזה, שלא יוכלו לאסור זה על זה.

עא: הנאת תשמיש עליך, כופה ומשמשתו וכו'.

כ' המאירי, ואם הבעל אמר לה הנאת תשמישי עליך, אינו כלום וכו', ממה שכתבנו למדת שהמדיר את אשתו מתשה"מ שאמרו [סא:]: שבת אחת יקיים וכו', כלומר שהנדר חל, פירושו בהנאת תשמישך עלי וכו'. ויש שפירשה אף בהנאת תשמישי עליך, ושואל בשהדירה לעצמו היאך הנדר חל הואיל ומשועבד לה בכך, ופירשוהו בשעה שאינו משועבד לה, כגון שהיא נדה או יולדת, על הדרך מה שאמרו למטה כשהדירה כשהיא ארוסה. [ולכא' ה"ה כשנדרה היא ואסרה הנאת תשמישה עליו, דאם נדרה בשעה שהיא נדה או יולדת חייל. ויל"ע]. ואין הדברים כלום, שמאחר שחל השעבוד, אינו נפקע מצד הזמנים שאין ראויין לכך, שא"כ אף במזונות אתה רשאי לפרשה כשהדירה ביום תענית, אלא שאין הדברים כלום.

מא: ותתקשט ותאסר וכו'.

ופירש"י אמאי יוציא לאלתר ויתן כתובה. וכ' ע"ז הפנ"י, משמע לכא' מדבריו דאמילתא דת"ק קאי, דכיון דמוקמינן לדר' יוסי על כרחך בתלינהו בתשמיש, א"כ ת"ק נמי איירי בהא מילתא גופא, ומקשה שפיר אמאי יוציא לאלתר, ימתין שבת אחת שמא ימצא פתח לנדרה. ונראה מזה שסובר רש"י דאע"ג שכבר קיים הבעל, אפ"ה יכול החכם להתיר כשיטת קצת פוסקים שכ' כן, [עיין ביו"ד [סי' רל"ד סכ"ג] פלוגתא זוה, ובב"י הגר"א [ס"ק נ"ד] הוכיח מדברי רש"י לעיל בסוגיין [עא. בד"ה שנדרה] דיכול להתיר], דאל"כ אין מקום להמתין אפי' לשמואל. או שנאמר דרש"י ס"ל דנשאלין על ההקם [אפי' אחר יום שמעו], וכת' השני של תוס' [בד"ה אבל הכא]. יעו"ש עוד.

עא: שכן אשה חשובה נהנית מריח קישוטיה לי יום.

כ' במלאכ"ש, נלע"ד דה"פ, שכן אשה חשובה, ר"ל שיש לה משרתות והיא תמיד נקיה, ואינו ממנה ריח הקישוט להסתלק מעליה. אבל האשה שהיא צריכה להיות משרתת תמיד בעבודת הבית, הוא מוכרח שיסתלק ריח הקישוט מעליה מהרה. [ולפ"ז לכא' אשה חשובה היינו כשהכניסה לו ארבע שפחות כדתנן לעיל [נט:], או אפי' כשהביא שפחות משלו, וצ"ת. ועיקר דבריו לכא' בא לפרש הא דמשמע ממתני' דבעשירות אפי' לא נתן קצבה א"צ להוציאה ע"ד לאחר לי יום, וכמש"כ הדרישה ביו"ד [סי' רל"ה סק"א], ונמצא דבזה חמירא עניה מעשירה, וע"ז מפרש הטעם]. וז"ל השיטמ"ק בשם רש"י כת"י, אשה עשירה אינה נהנית מריח קישוטיה אלא שלשים יום, ומכאן ואילך חוזרת ומתקשטת, וזו נהנית מריח קישוטיה שנתקשטה לפני הנדר, אבל עניה נהנית יותר לפי שאין בידה להתקשט תדיר.

עא: המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה וכו'.

כ' בתוס' רי"ד, כגון שנדר וכו', וכן נמי בנדרה איהי וקיים לה איהו, ואע"פ שאין אלו נדרי עינוי נפש שיוכל להפר, כגון דאמרה הנאת תשמישך אסורה עלי אם אלק, שבענין זה יכול להפר, שאם לא תלך, ה"ה [הרי הוא] גורם לה שלא תלך ומצטערת ותכוף אותו לגרש, [וצ"ב], הלכך מצי מיפר, ואם תלך, תאסר עליו בתשמיש, והלכך מצי מיפר.

וז"ל הרשב"א, הא דתנן המדיר את אשתו שלא תלך לבית המשתה ושלא תלך לבית האבל, וכן המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, לשמואל מוקמי להו כולהו כשנדרה היא וקיים לה הוא, דאי לא תקשי ליה נמי אמאי יוציא לאלתר, ואע"ג דלא הוו דברים שיש בהם עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה, אפ"ה הוא נותן אצבע בין שיניה שאילו רצה להפר יפר, דמייירי כגון דתלתינהו לנדרה בתשמיש, כדאוקימנא המדיר את אשתו שלא תתקשט לר' יוסי אליבא דמ"ד דברים שבינו לבינה אין הבעל מיפר. כ"כ הראב"ד ז"ל.

והר"ן כ', בשלמא שלא תלך לבית אביה או לבית המשתה, בידו להפר, דאפשר דנדרי עינוי נפש נינהו, ובבית האבל נמי מפורש בפ' בתרא דנדרים [פג:]: דעינוי נפש הוא, מדכתוב והחי יתן אל לבו, אבל תאמרי לפלוני, ותמלאי עשרה כדי מים, לא משמע דמיקרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה, וכיון שכן, על כרחין מייירי בשתלתה בדברים אלו במזונות או בתשמיש וכו', כיון שנדרה היא וקיים לה הוא, מטעמא דמיסנא סני לה וכמש"כ למעלה.

עא: אמר לה על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי וכו'.

לישנא ד"על מנת" פ"י הטור [אה"ע סי' ע"ו, ויו"ד סי' רל"ה, והו"ד בתוי"ט] וז"ל, כשנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבניה שעליו להפר, ואמר לה הריני מיפר לך על מנת וכו', וזה אינה יכולה לעשות, ואין נדרה מופר, והרי נדרה היא וקיים לה הוא, דיוציא מיד. והגרע"א בתוספותיו למתני' הקשה, הא קיי"ל [יו"ד סי' רל"ד ס"ל] דאין יכול להפר ע"י שליח, וא"כ מעשה ההפרה דא"א לעשות ע"י שליח, היא התנאי בטל והמעשה קיים, כדקיי"ל [דלקמן עד.]. בחולץ ע"מ שתתני לי מאתים וזו דא"צ לקיים התנאי, כיון דהמעשה דא"א לקיים ע"י שליח.

עב. מאי דכתיב טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה וכו'.

כ' המהרש"א בח"א, צ"ל דלכת אל בית משתה היינו משתה של רשות, אבל משתה של מצוה כגון של חתן וכלה, הא אמרינן בפ' האשה שנתארמלה [יז.]. דמעבירין המת מלפני הכלה. [ועיי' ביו"ד [סי' ש"ס] דדוקא הכנסת כלה לחופה קודמת לקבורת המת, אבל לאחר שנכנסה לחופה ויש לפניו נחם אבל ולשמח חתן, תנחומי האבל קודם. יעו"ש ובב"י].

עב. מאי והחי יתן אל לבו, דברים של מיתה, דספיד יספדוניה וכו'.

כ' הריטב"א, כלומר במדה שהוא מודד לבריות בדברים אלו, בה מודדין לו, והיינו כמתנייתא דתני שאין כל בריה סופדה. ויש שפירשו דספיד יספדוניה וכו', שיתן אל לבו עניני המיתה כי סוף כל האדם למות, וזה באמת מורה ענין הפסוק, ואע"פ שאינו ענין למאי דאירי ביה בשמעתין. והנכון דתרווייהו איתנהו, והכל בכלל דבר המקרא הזה. וז"ל הפנ"י נראה דהא דלא מפרש בפשיטות שהחי יתן אל לבו ויזכור יום המיתה, דהאי מ"באשר הוא סוף כל האדם" נפקא, אלא על כרחך דמלבד האי טעמא דטוב ללכת אל בית האבל כדי לזכור יום המיתה, יהיב קרא נמי טעמא אחרינא דטוב לילך אלא בית אבל כדי שיתעסקו ג"כ עמו בדברים של מיתה דיספוד יספדוניה, ועוד, דאי כדי שיזכור יום המיתה, איפכא מבעי ליה, והחי יתן אל לבו באשר הוא סוף כל האדם, אלא על כרחך דקרא תרתי קאמר.

כ' ההפלאה, יש מקשים על מה שאחז"ל איזהו חסד של אמת חסד שעושים עם המתים, דהא גם הוא יש לו תשלום גמול כדאמרינן הכא דספיד יספדוניה. ונראה דאפ"ה לא דמי לשאר גמול שאותו איש עצמו ישיב לו גמולו, משא"כ בזה שאותו שעושה עמו חסד לא ישיב לו, אף דשכרו מן השמים הוא דספיד יספדוניה, מ"מ נקרא חסד של אמת, שהוא כמו כל המצוות שיש להם שכר מן השמים. [ויעו"ש שפ"י דמה שאחז"ל [ברכות ה.]. לעולם יריגז אדם וכו' ואם לאו יזכיר לו יום המיתה, שיזכור שאין אדם שלא יצטרך לזה הגמילות חסד של אמת שלא יוכל לשלם גמולו עוד, ובזה יתרבה חשקו להחזיק במדת גמילות חסדים, והם ג' עמודי עולם, יעסוק בתורה, ויקרא ק"ש הוא ענין עבודה שמוסר נפשו כיצחק שהקריב עצמו, וגמילות חסדים, וכנ"ל].

עב. א"ר יהודה אמר שמואל שתמלא ונופצת.

כ' הרשב"א והריטב"א בשם רש"י, דטעמא דיוציא ויתן כתובה משום דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה [כדלעיל סד.], ובשם הראב"ד ז"ל כ' משום איסור השחתת זרע [שהיא מצווה ע"ז כדעת רש"י לעיל [לט.]. הפלאה]. וכ' ההפלאה דנפק"מ דלטעמא דרש"י צריך להיות התנאי על כמה זמנים, אבל בפעם אחת לא שייך בזה באה מחמת טענה, אבל טעמא דאיסור השחתת זרע אפ"י בפעם אחת איתיה. [ולכאו' נפק"מ עוד כשיש לה בנים מאיש אחר].

עב. וכן היא שנדרה שלא תשאיל ולא תשאיל נפה וכברה וכו'.

כ' הריטב"א, סיפא בשנדרה היא ואסרה כלי הבית על שכנותיה וכו', או שנשבעה בכך את"ל שאינה יכולה לאסור כלי בית על אחרים לפי שהם ממונו של בעל. ומיהו משכח"ל שיכולה לאסורם, כגון שהם מונכסי נדונייתה, שיש לה זכות בהם להשתמש ושלא ישתמשו בהם אחרים שלא מדעתה, או שהם מונכסי מלוג שלה שאין הבעל יכול להשאילם שלא

מדעתה, וכל אחד מהם יכול לאוסרם על אחרים, ואין אותם אחרים יכולים לומר בשל חברך אני משתמש, כדאמרינן גבי חצר שאין בה דין חלוקה [נדרים מו.], דהכא אין אחד מהם רשאי לכלותם ולא להשתמש בהם אלא לצורכי הבית בלבד.

עב. בתוד"ה המדיר. ולא תשאיל, שאסר הנאת כליו שלא תוכל להשאילם.

ובתוס' הרא"ש הוסיף וז"ל, שאסר עליה הנאת כליו שלא להשאילם, שלא תהנה במה שמחזיקים לה טובה. [ולפי מש"כ הר"ן בנדרים [טז: בד"ה אלא] דהאוסר זריקת צרור לים עליו בקונם, אסור אע"פ שאין לו הנאה בזריקתו [אלא דבסתמא לא אסר אלא הנאה, עד שיפרש בנדרו שאוסר הזריקה], א"כ אף אם אין לה הנאה להשאיל לאחרים, יכול לאסור כליו עליה שלא תשאילם]. אמנם הריטב"א כ', בשאסר כליו על אחרים שלא תוכל להשאילם. וכ"כ בהגה"א [סי' ח'] בשם ר"י, כגון שאמר הנאת כלי קונם על שואלין וכו'.

עב. ואלו יוצאות שלא בכתובה.

כ' הריטב"א, פירוש שאם רצה להוציא תצא שלא בכתובה, אבל אין כופין אותו להוציא אם הוא אומר שיזהר בה מכאן ואילך שלא תכשילנו. וכ"כ הרמב"ם [בפכ"ד מהל' אישות הט"ז] ומסיים בה הרמב"ם, ואע"פ שלא הוציא, אין להם כתובה, שהכתובה תקנת חכמים היא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולא הקפידו אלא על בנות ישראל הצנועות, אבל אלו הפרוצות אין להם תקנה [וז] אלא תהא קלה בעיניו להוציאה. והריטב"א לקמן [סוד"ה העוברת] כ', דרוב רבותינו ז"ל חולקין עליו בזה.

עוד כ' הריטב"א, וכולה מתני' בשתרה בה, והכי מוכחא סוגיא במס' סוטה [כה.]. שהעוברת על דת וחברותיה צריכות התראה, וכ"כ בתוס' רי"ד בשלהי סוגיא, וכ' שם בהגה"ה מתלמיד הרי"א ז"ל, והרב אומר שאם התרה בה ועכבה [אצ"ל ועברה] על התראתו ורוצה למחול לה בעלה ולקיימה, הרשות בידו, דומיא דסוטה שאם רוצה למחול על קינוי קודם סתירה הרשות בידו. [ומשמע דאם לא מחל [כגון שרוצה בהפסד כתובתה] אסור לקיימה, אלא דמהני המחילה כמו בסוטה]. [ולכאו' מהני המחילה גם לענין דשוב לא יוכל להוציאה אח"כ שלא בכתובה. ואם רוצה לקיימה, יל"ע אי מודה בה הרמב"ם שיש לה כתובה [כמו העוברת על דת בלא שהתרו בה מעיקרא], או דילמא בהתראה ומחילה גרע. ואת"ל שיש לה כתובה, יל"ע אם כדמעיקרא וכאילו לא התרו בה, או שמא כתובתה מנה כבעולה, דמכאן ולהבא הוא דמהני המחילה].

עב. העוברת על דת משה ויהודית וכו'.

כ' הריטב"א, פירוש, ואפ"י לא עברה אלא פעם אחת, כיון שהתרה בה, דבכמה דוכתי [תני] העושה כך וכך משום פעם אחת, העובד עבודה זרה, המברך את השם, ההוגה את השם באותיותיו, המבזה רבותיו, וכן רבים לאין סוף. וז"ל המאירי, וצריך שתדע שבכל אלו שבעוברת על דת, דוקא כשמתמדת בכך, הא כל שנזדמן כן אחת ושתיים לא, [לכאו' כרשב"ג דהוחזקה בג' פעמים, אבל לרבי בב' פעמים סגי], והוא שתופשה בלשון זה, מאכילתו וכו' ומשמשתו וכו' טוה בשוק ומדברת עם כל אדם, ואינו אומר שהאכילתו וכו' ולא שטוותה בשוק, וכעין מה שאמרו בענין בלק כשהלך למדין ליעזר בהם, והלא מעולם היו שונאים זה את זה, דכתיב [בראשית ל"ו, ל"ה] המכה את מדין וגו', ודייק לה מדכתיב "המכה", כלומר שהוא מתמיד בכך, ולא כתוב "אשר הכה". [א"ה "המכה" דההוא קרא קאי על מלך אדום שבא לעזור את מואב כנגד מדין, ולביאור המאירי לכאו' צ"ל שכל אותן שנים היו אדום עוזרים למואב להכות את מדין. ויל"ע].

עב. העוברת על דת משה ויהודית וכו'.

כ' הרא"ש [סי' ט'], האי דעוברת על דת משה ויהודית אין לה כתובה, היינו בדבר שהיא מכשילתו כי הנך דמתני' וכיו"ב, כגון שהאכילתו חלב או דם, [וס"ל להרא"ש דבכל כרת אין זרעו נכרת [רק גבי אותן עריות דכתיב בהו נמי עריו]. דאל"כ אף כשאוכלת חלב ודם ואינה מכשילתו, תפסיד כתובתה משום בניו, כמו בנודרת ואינה מקיימת. קרב"נ אות כ', וכן נודרת ואינה מקיימת, בשביל בניו, אבל אם היתה עוברת בשאר עבירות, כגון שהיא עצמה אכלה

דבר איסור, לא הפסידה כתובתה, ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא דמפסדה. וכ"כ המאירי וז"ל, דרך הקדמה צריך שתדע שלא נאמר בעוברת על דת משה שאיבדה כתובתה, אלא כשהיא מכשלת את בעלה בהם, או בדברים שגורמת לבעלה בעבירתה מכשול או תקלה כמו שיתבאר [בנודרת ואינה מקיימת מפני שגורמת למיתת בניו, מדבריו לקמן], הא כל שעוברת לעצמה במצוות שאין לבעלה בעבירתה מכשול או תקלה, לא אבדה כתובתה.

עב. מאכילתו שאינו מעושר.

בחלקת מחוקק [סי' קט"ו סק"ב, הו"ד בגי' מהרש"א כאן] כ', ולא נתבאר אם מכשלת אותו בשאר איסורים, כגון שצוה עליה להניח עירוב, והוא סומך עליה ומטלטל בשבת, ואח"כ נודע שלא הניח עירוב, או צוה עליה לשרוף החמץ, והיא לא עשתה ונשאר החמץ בביתו וכיו"ב, אם ג"כ יוצאת בלא כתובה. ובב"ש [שם סק"ב] כ', דדוקא כשמאכילתו דבר איסור, אבל שאר איסור שאינו דבר אכילה כגון נגיעה בעת נדתה, לא, כמש"כ חילוק כעין זה בתוס' ריש חולין [א"ה, אולי כוונתו למש"כ תוס' [ה: בד"ה צדיקים] לענין שאין הקב"ה מביא תקלה ע"י בהמתן של צדיקים, וכ"ש צדיקים עצמן, דהיינו דוקא במידי דאכילת איסור].

ועי"ש בחכמת שלמה למהרש"ק שנסתפק, אם הטעם דיוציא בלא כתובה משום דמחייבת לו לטחון ולאפות וכו', וכיון דהשתא אינו יכול לסמוך עליה, על כן יוצאת בלא כתובה, [ולפ"ז באומרת אח"כ איני ניזונת ואיני עושה דשוב פטורה מלעשות צרכי הבית לרוב הפוסקים [כדלעיל סי' פ' סט"ו], אם רוצה לגרשה חייב ליתן לה כתובה, [מיהו י"ל דתיכף בשעה שהאכילתו נפקע הכתובה, ושוב אין בידה לחדש שעבוד הכתובה בלא רצון הבעל], או נימא דהטעם משום דכבר הכשילתו קנסו אותה חכמים ולא מהני איני ניזונת וכו'.

עב. ונודרת ואינה מקיימת.

הקשה בתוס' ר"ד, בעל נמי אם נודר ואינו מקיים יוציא ויתן כתובה, שקובר את בניו, ועוד קובר את אשתו, דכתיב אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך [שבת לב:]. ונ"ל דכ"ש הוא, דהשתא האשה שהיא מפסדת דינה ומה שראוי לינתן לה ונשתעבד לה בעת שנשאת, קנסינן לה דתצא שלא בכתובה, כ"ש בעל דלא מפסיד מידי, אלא מה שנשתעבד לה נותן לה, ויוציא ויתן כתובה.

עב. ואי דלא ידע, מנא ידע.

כ' הרשב"א, פירש הראב"ד ז"ל, דאי במודה, אינה נאמנת דקיי"ל דאין אדם משים עצמו רשע. ואינו מחוור, דממונא הוא דהיינו להפסידה כתובתה, והודאת בע"ד כמאה עדים, [שהמודה לחבירו שגזלו או שחבל בו או שגנב ממנו, חייב הוא לשלם ממון, ולא אמרו אלא שאינו משלם קנס ע"פ עצמו. ל' הרשב"א]. וטעמא דלא אוקמוה במודה, משום דלא בעי לאוקמה במילתא דלא שכיחא.

וכ' הפנ"י, ולענ"ד נראה ליישב שיטת הראב"ד, דלא אמרינן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אלא כשמודה בעיקר הדבר, משא"כ הכא דמה שמודיית שהאכילתו שאינו מעושר, אינה מודית כלום בהפסדת כתובתה, דמה שמפסדת כתובה בכך אינו אלא משום קנס שעברה על דת, וא"כ כיון דלא מהימנא בהכי שעברה על דת, ממילא אית לה כתובה. וז"ל המאירי, פירשוה גדולי המפרשים שאינה נאמנת שאין אדם משים עצמו רשע במה שאין בידו לתקן, ואע"פ שאם אמר גנבתי או גזלתי אומרים לו שיחזיר הואיל ובידו לתקן, בזו מיהא הואיל ואין בידה לתקן אין אדם משים עצמו רשע, וכל שנותן מכשול להעביר חבירו על המצוות, רשע הוא. [ומ"מ מסיק כאינן רבוותא, יעו"ש ראיתו]. [ואולי י"ל עוד בדעת הראב"ד, דאי ס"ל כהך צד שנסתפק מהרש"ק [הו"ד לעיל] דמפסדת כתובתה משום דאינו יכול לסמוך עליה [ואינה יכולה לעשות מלאכות של צרכי הבית שמחויבת בהן], א"כ לכא' בזו שמודה שהאכילתו איסור, יוכל לסמוך עליה להבא, דלענין זה שפיר אמרינן אין אדם משים עצמו רשע. ויל"ע].

עב. דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא.

כ' הריטב"א, גרסינן בירושלמי, וכולהון בעדים, פלוני כהן עישר לי, פלוני כהן ראה כתמי, פלוני כהן קצה לי חלתי, פלוני חכם התיר לי נדרי, בדקין כולהו ולא משתכחין. ע"כ. ונחלקו רבותינו בפירוש זה הירושלמי, כי י"א שצריך עדים שיכישוה במה שאמרה פלוני כהן עשה לי כך, שאמרו עמנו היה במקום פלוני, או לא זה ידינו מתוך ידו כל אותו היום ולא עשה כן, אבל ע"פ הכחשת הכהן לבדו אינה מפסדת כתובתה, דעד אחד הוא. וזה דעת הרשב"א נר"ו. ומיהו אף לפירוש זה הכהן נאמן כעד אחד, ובעד אחד מן השוק סגי.

ורבינו ז"ל היה אומר דהכהן נאמן עליה, דכיון דתלתא מילתא בדידיה, הא הימניה, ואיהו נאמן להפסידה כתובתה שהרי רגליים לדבר, וכמו שאמרו בסמוך גבי משמשתו נדה שהיא מפסדת כתובתה ע"פ שכנותיה שאומרות שהוחזקה נדה ביניהן, ואע"פ שאין זו עדות ברורה סמכו עליה לקונסה כיון שרגליים לדבר. [ומשמע מדבריו דבעלמא כה"ג אין אותו פלוני נאמן יותר מעד אחד. אמנם הר"ן הביא בשם הרמב"ן בשבועות [לב:], שכן הדין בכל עד מפי עד, אם בא האחד וכפר, אין השני האומר משמו נאמן, ושכר קיבל מרבותיו]. ובודאי שלשון הגמ' מכריע קצת לזה מדאמרינן ואזל שייליה ואשתכח שקרא, ומדאמרינן שייליה משמע דבדידיה בלחוד סגי, ומה שאמרו בירושלמי וכולהו בעדים, היינו שצריך עדים שאמרה לו כן ושאמר הכהן כן, כי התלמוד אומר טענתו כי הוא טוען שאמרה לו כן ודאזל שייליה לכהן ואשתכח שקרא, ואמר הירושלמי בזה שצריך לברר, וכיון שפירר דבריו בהכי סגי, ולא אמרינן ערבך ערבא צריך.

עב. אי דלא ידע נסמוך עלויה.

כ' הריטב"א, מדלא אמרינן לעיל [גבי מאכילתו שאינו מעושר] כי הכא, אי דלא ידע נסמוך עלה, יש מדקדקין שאין האשה נאמנת באיסורין של תורה אלא בנדוהת בלבד דכתיב וספרה לה, ומהתם לא ילפינן, דשאני התם דלא סגי בלאו הכי, כי א"א לו לבעל לדעת מתי וסתה, ואם נשלמו ימי ספורין שלה, אלא על פיה, ואם לא תאמינה, בטלת מצות פור' וכו'. ואין פירוש זה נכון, שכל מקום שהאמינה תורה ע"א באיסורין, האשה כאיש, וכ"ש בעניני הבית המוטלין עליה, ומעשים בכל יום שסומכין עליה בניקור הבשר ומליחתו, ועל מצה בפסח וכיו"ב הרבה וכו', ומה שלא אמרו לעיל נסמוך עליה כי הכא, משום דגבי נדה כתיב קרא בהדיא וממנו אנו למדין לכל האיסורין וכו', ולא עוד, אלא שאילו היה הדין נותן שלא יהא מאמינה, לא היה לנו לקונסה בכתובה, דאדרבה הוא עשה שלא כדין שאכל על פיה, ומימר אמרה דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, אלא ודאי זו נ"ל ראה ברורה שהיא נאמנת.

עב. כל היודע באשתו שהיא נדרנית וכו', יחזור ויקניטנה וכו' ויפר לה.

כ' החת"ס, מה דמקשים תינח נדרים שבינו לבינה, אבל אם נודרת ואינה מקיימת נדרים דעלמא מאי איכא למימר. לולי דמסתפינא הייתי אומר, כשאינה מקיימת דנענשה במיתת בנים, הו"ל כל נדרים בינו לבינה ומיפר. [א"ה, ולפ"ז כשהוא סריס, או שהיא עקרה או איילונית, לא יוכל להפר].

עב. בתוד"ה וספרה. וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר וכו'.

כ' הפנ"י, נראה דקושייתם דוקא למאי דדרשינן וספרה לה לעצמה, דבלא"ה היה אפשר לומר דספירת זבה אינה מצוה כלל, אלא הא דכתיב וספרה ולא כתיב תשב שבעת ימים, היינו משום שצריכה לספור בפני עדים או בפני בעלה ע"פ בדיקה כדי שיסמוך עליה, וא"כ לא דמי לספירת העומר, משא"כ למאי דדריש לה לעצמה דא"צ לספור בפני בעלה, ועל כרחק דהא דכתיב וספרה ולא כתיב תשב, היינו משום דמצוה לספור, מקשה שפיר.

עב. בתוד"ה יחזור. ואע"ג דבעיא היא וכו', אלא מיירי בנדרים שכבר נדרה וכו'.

הגרע"א נסתפק בהפרת בעל נדרי אשתו, אם אמר שיחול הפרתו לאחר שעה אם מהני, ד"ל דלא מהני, כיון דבשעה שיפול [לכא"ו צ"ל שיחול] דהיינו לאחר שעה אז כלתה דיבוריה. [ויל"ע אי ספיקו דוקא כשאותה שעה ביום שמעו, ד"ל דאפי' אח"כ מהני, דאין כאן שתיקה ביום שמעו]. והביא ראייה מדברי תוס', דלכא"ו קשה דמ"מ יפר ויאמר כל נדרים שתדור יהיו מופרים אז אחר שתדור אותם, ויחולו [אצ"ל ויחול, ור"ל ההפרה] אחר נדרה מיד, דאף דעתה אין יכול להפר שיחולו מיד כיון דעדיין לא נדרה, והוי כמו דבר שלא בא לעולם, הא ר"מ הוא מרא דשמעתתא ס"ל דמקנה דבר שלב"ל, ויוכל לקדש אשה נכרית שיחולו הקידושין לאחר שתתגייר, ה"נ יהיה יכול להפר שיחול אחר שיבא לעולם דהיינו אחר שתדור, [א"ה, יש לדון אי עבידי דאתו, ובלאחר שתתגיירי כ' תוס' לעיל [נח: בד"ה לאחר] דחילי הקידושין אף דלא עבידי דאתו, משום שהגוף בעולם אלא דאינה בת קידושין, אבל הכא לכא"ו הנדר אינו בעולם כלל, ודמי לגוף שאינו בעולם. וכ"ש לשינויא בתרא בתוס' שם, דמוקים לה בדעבידי דאתו, ששמע מרבו שישחררו וכו'. ואולי ס"ל להגרע"א דנדרים באשה שכיחי. ויל"ע], אלא על כרחך דלא מהני משום דכלתה הדיבור, דמה דבקידושין מהני היינו בקידושי כסף, או בשטר והשטר קיים, וכמש"כ תוס' ביבמות [צג. בד"ה קנויה], וה"נ בהפרה דהוי דיבור בעלמא כלתה הדיבור, וכיון שכן ממילא אף דבעידן דמיפר כבר נדרה, מ"מ כיון דאומר שיחול אחר שעה לא מהני, כמו בקנין סודר ובמשו"ק פרה זו דלא מהני באומר שיקנה לאחר ל'. אולם הקשה, הא סוגיא ערוכה בנדרים [ע.]. כי אמר מופר ליכי למחר וכו', עיי"ש, ואפשר דהתם המכוון דמופר ליכי האכילה וההנאה דלמחר, שההפרה הוא מיד דא"ל לכי שמענא.

עב: באלו נדרים אמרו, שלא תאכל בשר וכו'.

כ' הרשב"א, תמיה לי, נדרים שבינו לבניה, כגון שלא ארחץ לעולם או שלא אתקשט, דקרי לה מנוולתא, אע"ג דלא מצינו שועל שמת בעפר פיר, מ"מ מידי דקפדי ביה אינשי, ואמאי מקודשת, ועוד, נדרה שתהא נטולה מן היהודים, מי איכא למימר שתהא נטולה ממנו ותצא בכתובה, וצ"ע. עוד הקשה הראב"ד ז"ל, דהא אמרינן לעיל [ע.]. שלא תטעם אחד מכל מיני פירות יוציא ויתן כתובה, ואוקימנא לה [עא.]. בנדרה היא וקיים לה איהו וכמ"ד הוא נותן אצבע בין שיניה, הא למ"ד היא נתנה, תצא שלא בכתובה, לפי שיכול לומר לה אי אפשרי באשה נדרנית, והכא ודאי לכו"ע היא נתנה, דקיי"ל דאין הבעל מיפר בקודמין. וניחא ליה, דהתם כיון שנדרה תחתיו ולא היתה אימתו עליה, אפי' בכל דבר נמי יכול הוא לומר אי אפשרי באשה נדרנית, אבל הכא שנדרה קודם לכן, אינו יכול לומר אלא באותן שלשה נדרים בלבד דשלא אוכל בשר וכו' שמתגנה בהם, והווי להו כמקח טעות במומין, אבל נדרים אחרים לא, דטעמא דהני לאו משום דמצי למימר אי אפשרי באשה נדרנית, אלא משום דהויא כבעלת מום.

עב: במקללת יולדיו בפני מולידיו וסימנין אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי.

המהרש"א בח"א הביא ג' הרי"ף והרא"ש דמייתי מקרא דבתריה [בראשית מ"ח, ו'] ומולדתך אשר הולדת אחריהם וגו', וכ' ע"ז, דאם נפרשהו כפי רש"י בחומש שעל בני יוסף שיוליד אח"כ אמר כן, אין כאן ראייה לענינא דהכא, וצ"ל לגירסתו דהדרש דהכא יפרש כדברי המפרש שעל בני אפרים ומנשה אמר כן, ומדקרא לבני אפרים ומנשה מולידי יוסף ואמר לך יהיו, משום דבני בניו הרי הם כבניו. וז"ל המאירי, אף המקללת יולדיו בפניו, ר"ל שמקללת חמיה בפני בעלה, ואצ"ל במקללת את שניהם ר"ל בעלה וחמיה, ואנו גורסין בגמ' יולדיו בפני מולדיו בקמצות, ופירושה שמקללת האב בפני הבן כדכתיב ומולדתך אשר הולדת שתרגומו ובנין דתוליד, וגדולי המפרשים פירשו אף במקללת זקן של בעלה, וקרא מולדיו הבעל שהוא בן בנו, והוא שאמר יולדיו ולא אמר יולדו, אלמא על שני אבות הוא אומר, ר"ל אבי הבעל ואבי אביו, וזה שהביאו ומולדתך אשר הולדת הוא שהרמז על בני בניו של יוסף, ובא ללמד שזקנו של בעל בכלל זה.

עב: אף המקללת וכו' דאמרה ליה ניכליה אריא לסבא וכו'.

כ' בפתחי תשובה [סי' קט"ו סק"י], שמעתי בשם הגאון החסיד מהרא"ל זצ"ל מבריסק שאמר, דדוקא מקללת בשם או בכינוי, כמו במקלל עצמו וחבירו במס' שבועות [לה.]. ובחור"מ [סי' כ"ז ס"א], ומקלל אביו ואמו ביו"ד [סי' רמ"א ס"א], עיי"ש ואני שאלתי ע"ז, דאיתא בש"ס במקומו דאמרה ליה ניכליה אריא לסבא באפי בריה, והשיב לי חכ"א דאריה הנאמר כאן הוא משל להקב"ה כדאיתא בחולין [נט:]. וגם בספרי המקובלים אריה הוא שם, וכונת הגמ' לכנות על דרך דאיתא בסנהדרין [נו.], עיי"ש. וצ"ע.

עב: ברש"י ד"ה א"כ. דבחצר יש בה משום פריעה.

וכ' הריטב"א ע"ז, פירוש לפירוש, דכיון דאמר ר' יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש בחצר, מכלל דבלא קלתה יש בה משום פריעת הראש אפי' בחצר, וא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, שרובן הולכות בחצרן בפרוע ראש כיון שאין שם רואין. ואסיקנא מחצר לחצר ודרך מבו. ושלשה דינין בדבר, דבחצר אפי' בלא קלתה אין בה משום פריעת ראש, [ולשון המאירי, ובחצירה מיהא, אע"פ שהדבר מגונה, אין כאן אפי' משום דת יהודית אפי' בפירוע הגמור. ובשה"ג הביא, דהריא"ז כ' ע"פ הירושלמי

ואני תמה ע"ז, דהא אמרינן בשמעתין [עג:]. כתובה טעמא מאי, דאמר אי אפשרי באשה נדרנית, דאלמא טעמא משום דא"א באשה נדרנית היא, ואפי' תאמר דה"ק, אי אפשרי באשה נדרנית בנדרים כאלו שהם כמום, אכתי קשיא לי, דא"כ הלכה אצל חכם והתירה אמאי מקודשת [כדלקמן עד:]. דהא מ"מ אע"פ שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, הרי כבר נתגנתה זו במומין אלו וכו', אלא שבזו יש לתרץ, דכל שהחכם עוקר מעיקרו, איגלאי מילתא דלא הוה בה מום כלל, והרי זו כמי שחשבוה בעלת מום ואגלאי מילתא דלא הוה בה מום מעולם, אבל מ"מ אין לשון "א"א באשה נדרנית" סובל כן.

עב: מידי דלא קפדי בה אינשי לא הוי קפידה קפידא.

כ' בתוס' רי"ד, פי', אע"פ שהתנה עמה, אנו סהדי דלא קפיד אלא אמאן דקפדי אינשי. וז"ל הרשב"א, כלומר סתם קפידתו אינה אלא במאי דקפדי בה אינשי, ואע"ג דהשתא קאמר דבכולהו נדרים הויא קפידתו, לא צייתנן ליה, דהשתא הוא דקאמר, ומעיקרא לא הקפיד בהם. ומיהו היכא דאקפיד ואתני בהדיא, קפידתו קפידא. [יעו"ש דמייתי לה מהירושלמי]. וכ"כ הריטב"א, והוסיף, דיש שפירשו דאפי' התנה בפירוש בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הוי קפידא [וצ"ב], וכן נראה מלשון הגמ' לפי פשוטו, אבל אין לנו אלא כמו שפירשו בירושלמי.

עוד כ' בתוס' רי"ד, דכ"ש בסיפא דלא קפיד אלא אמאן דקפדי אינשי, והלכך אע"פ שהתנה עמה שאין עליה נדרים [ונמצאו עליה שאר נדרים שאינן משלשה אלו], יש לה כתובה ובעיא גיטא. ורבינו יצחק ז"ל כ' דבעיא גיטא ואין לה כתובה, [ולפ"ז פליג רב אשי אדר"פ בתרתי, בקידושין דרישא ובכתובה דסיפא], ואינו נ"ל, דכיון דאמרינן דאע"ג דאתני לא אתני אלא על הני, אפי' כתובה נמי יש לה.

עב: בתוד"ה על מנת. וי"ל וכו', ולשמואל נמי נקט ע"מ למימרא דבכל ענין אינה מקודשת וכו'.

אבל הרא"ש [סי' י'] כ' דלשמואל קשיא, וכ' בקרב"נ [אות ע'] דלא ניחא ליה במש"כ תוס' לשמואל, דא"כ הוה שמואל סברא הפוכה מדרב, דלרב צ"ל דהמקדש סתם מסתבר יותר דאינה מקודשת מקדשה על תנאי

וכנסה סתם. ולשמואל איפכא, דהוצרך להשמיענו בקדשה על תנאי וכנסה סתם דאינה מקודשת, טפי מבקדשה סתם]. [א"ה, צ"ב לפו"ר, דלכאו' תרי מילי ניהו דלא שייכן ז"ל, הא', בסתם קידושין אם מקפיד לבטל מחמת נדרים או מומין, והב' אם אדם עושה בעילתו בעילת זנות. ומה שייך בזה סברות הפוכות].

עג. לא תימא טעמיה דרב כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה, אלא טעמא דרב וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, ולי אפשר לפרש, לא תימא טעמא דרב וכו' כיון שכנסה סתם, שהכניסה היה בסתם ולא זכר תנאי, להכי מחל על התנאי, אבל קידשה על תנאי וכנסה על תנאי לא, דהכי משמע קידשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר וכו', אלא טעמא דרב לפי [שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות], ואפי' קידשה וכנסה על תנאי, וכמש"כ התוס' בהדיא [בד"ה אלא טעמא] [דלרב אפי' קידשה על תנאי וכנסה על תנאי, הואיל ובעל צריכה גט. ואפי' בעל ג"כ על תנאי, וכדמוכח מהראיה שהביאו שם, וכמש"כ הרש"ש שם, ומטעמא דלא עביד התנאי לסתור הקידושין אלא משום כתובה]. ומיהו בכלל דברי התוס' דברי.

עג. אלא טעמא דרב לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

הקשה הרשב"א, כיון שאין לה כתובה [כדתנן בסיפא דמתני', דמפרש לה רב בקידשה על תנאי וכנסה סתם], מה הועיל זה בתקנתו, אם יש עליה נדרים ויודעת היא שתצא שלא בכתובה נעשה בעילתה בעילת זנות, וכל שבעילתה זנות אף בעילתו זנות, וכדאמרין בריש פ' אע"פ [נו:]: כל הפוחת ואפי' בתנאי, אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה, וכיון דאמר לית ליך אלא מנה, לא סמכה דעתה והו"ל בעילתו בעילת זנות, אלמא משום דלא סמכה דעתה היא לה בעילתו זנות אע"פ שאין בלבו לגרשה וכו'. וי"ל דשאני התם שהוא יודע בה שהיא אין דעתה סומכת ואינה נמסרת לו אלא כזונה, וכיון שכן, אף הוא בשעת ביאה יודע שעושה בעילה פגומה, אבל כאן, אדרבה כיון שהתנה עמה וקבלה על עצמה, מחשב קא חשיב שאין עליה נדרים ודעתה לביאת מצוה, והלכך אף הוא מתכוין לביאת מצוה, אלא שמחמיר על עצמו יותר וחושש לעצמו שלא תהא ביאתו ביאת פנויה אם שמו ימצאו עליה נדרים.

וכ' ע"ז בקוב"ש [את רמ"ג], ולמדנו מדבריו דהאיסור תלוי בכוננתם. ולפ"ז אם שניהם סבורים שיש לה כתובה וטועין, דבאמת אין לה, לא מייקרי בעילת זנות בשוגג, דבלא כוונה לשם זנות אין כאן איסור כלל. ולפ"ז באירכס לה שטר כתובה והאשה אינה יודעת שנאבדה, מותר לשהות עמה. ודבר זה צריך בדיקה אחריו.

עג. הא פליגי בה חדא זימנא דאימתר קטנה שלא מיאנה והגדילה וכו'.

בקוב"ש [אות רמ"ב] הביא דברי הרה"מ ריש הל' אישות, שהוכיח כדעת הרמב"ם דאיסור בעילת פנויה הוא דאורייתא, מדאמרין בכל דוכתי חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וסומכין על חזקה זו מדאורייתא. וכ' ע"ז בקוב"ש, דעל כרחק צ"ל דבקיודשין מיואן ליתיה להאי איסורא כיון שלא היתה הביאה לשם זנות, דאל"כ תקשי איך תקנו קידושין ליתומה קטנה לעקור דבר מן התורה בקום ועשה, אלא על כרחק דליכא איסורא כיון דבועל לשם אישות, ומ"מ אמרין ביתומה שגדלה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ועל כרחק דאין טעם החזקה מפני שאסור מדאורייתא כדברי הרה"מ. [א"ה, אולי יש לדון, דמ"מ ביטול עשה דכי יקח איש אשה איכא בכל קידושי קטנה, כיון דמה"ת אינן קידושין, ומ"מ חשיב לה עקירת דבר מה"ת בשוא"ת, כיון שאין הביאה אסורה בעצמותה, אלא שנתחייב להקדים לה קיחה ואינו עושה כן. ומ"מ כשתגדיל בועל לשם קידושין כדי לקיים הדאורייתא דכי יקח. ויל"ע].

עג. קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת, רב אמר אינה צריכה גט משני.

כ' הרשב"א, דמשהגדילה בא עליה לשם קידושין גמורים מן הסתם, לפי שאינו עושה בעילתו בעילת זנות, ואף היא מתכוונת לכך, וכשנתייחד עמה בעדים, דהן הן עדי ייחוד הן עדי ביאה, ואע"פ שלא פירשו לשם קידושין, הרי זה כמדבר עמה על עסקי גיטה וקידושיה ונתן לה סתם,

שהיא מקודשת. וז"ל הריב"ש [הו"ד בשיטמ"ק], וי"ל דמייירי שנתתייחד עמה בעדים, והן הן עדי ייחוד והן הן עדי ביאה. והרא"ה כ' דכיון שאשתו היא ועומדת עמו, אפי' לעדי ייחוד אינה צריכה, דכו"ע ידעי שנתתייחד עמה ובא עליה. [ומבואר דאע"ג דבאותה שעה שבא עליה לא ידעי בה כו"ע, רק לאחר זמן אנו סהדי שבא עליה ביום מן הימים, מ"מ חשיב נמי עדות לקיים הקידושין. ואולי מהאי טעמא מייאן הרשב"א בזה ומוקי לה בנתייחודה בפני עדים דוקא, דס"ל דאנו סהדי כה"ג הבא לאחר מעשה, לא חשיב עדות].

עג. ברש"י ד"ה אלא טעמא דרב. אבל לענין ממון בתנאיה קאי שאם ימצא עליה נדרים תצא בלא כתובה.

הר"ן תמה ע"ז, למה הוצרך להאי טעמא, הא בלא"ה אין לה כתובה, כיון שהוא בועל לשם קידושין, ואפי' אין דעתו על תנאי זה כלל, דהא איבעיא לן בפ"ק דקידושין ביאה אי נישואין עושה או אירוסין עושה, ומשמע דאביי ורבא ס"ל התם דאירוסין עושה, וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פ"י מהל' אישות ה"א], ומעתה כל שנמצאו עליה נדרים אינה אלא ארוסה ואין לה כתובה. ומיהו ודאי צריך הדבר לאומרו, לפי שיש לפרש דמשום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אחוליה אחליה לתנאיה ונמצאת מקודשת משעה ראשונה וכונסה עכשיו, ואילו לא נאמר דלענין ממונא בתנאיה קאי, היה לה כתובה, [והרי אין לה, ועל כרחק משום דלענין ממון בתנאיה קאי] וכו'.

והרשב"א ז"ל חולק ואומר, דדוקא בתנאים של ממון הוא שיכול למחול מטעם הריני כאילו התקבלתי אבל בתנאים כאלו [כהני דמתני'] אין מחילתו כלום, [יעו"ש ברשב"א ובר"ן שהאריכו בדין מחילת תנאי], ופירש דהכי קאמר וכו' [וכפירש"י דבועל לשם קידושין, ולענין ממון בתנאיה קאי, וא"כ הדק"ל דהא ביאה אירוסין עושה], ודוחק לפרשה דוקא בשכתב לה, דאי הכי הוה עדיף טפי למימר דכיון שכנסה וכתב לה כתובה ולא התנה, אחוליה אחליה לתנאיה, [ועיין בפנ"י דמקיים תירוץ זה דמייירי בשכתב לה. יעו"ש]. ואפשר לומר, דכי אמרין דביאה אירוסין עושה, הני מילי בבית חמיו, אבל כל שהביאה בביתו וכנסה ובעלה, הרי הקידושין והנישואין באין כאחד.

עג: אמר רבה צריכה גט מדבריהם וכו', רבא אמר תנא ספוקי מספק"ל, גבי ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא.

בקוב"ש [אות רל"ט] הביא מל' התוס' לעיל [עב: בד"ה על מנת] דלרבא מדאורייתא צריכה גט מספק, וכ' דכן מוכרח, דאל"כ במאי פליג ארבה דאמר צריכה גט מדבריהם, והקשה מזה על דברי הר"ן פ"ק דקידושין גבי נתן הוא ואמרה היא חיישינן מדרבנן, שכ' הר"ן דכל תיקו בקידושין מדאורייתא לקולא, דמוקמינן לה בחזקת פנויה. וכ"ש דתקשי לשיטת הרמב"ם דכל הספיקות מדבריהם. וצ"ל לשיטתם, דגם לרבא הגט הוא מדבריהם כמו לרבה, אלא דלרבא הוי ספק מדאורייתא שהחמירו חכמים מטעם ספק, ולרבא אין כאן ספק כלל אלא חומרא דרבנן בעלמא. ואפשר דנפק"מ אם יצטרף עוד ספק אחר להחמיר, דלרבה הוי ספיקא דרבנן, ולרבא הוי ספק ספיקא להחמיר.

וז"ל המאירי במתני', לדעת רב חסדא גט ודאי מדבריהם, ולדעת זה אפי' תפשה בכדי כתובתה מוציאין מידה, הואיל ואינה צריכה גט אלא מדבריהם, וכן אם נשאת בלא גט אין בניה ממזרים, ולדעת רבא ספוקי מספקא ליה, וגבי ממונא לקולא ותצא שלא בכתובה, וגבי איסורא לחומרא וצריכה גט, ולדעת זה אם תפשה בכדי כתובה אין מוציאין מידה, ואם נשאת לאחר בניה ממזרים מספק.

עג: מחלוקת בטעות שתי נשים.

כ' הרשב"א, פירש הרב אלפסי ז"ל כגון שקידש לאה על תנאי, וחזר וקידש רחל סתם, ואח"כ חזר וכנס לאה סתם, בהא קאמר רב דצריכה לאה גט ממנו, דכיון שקידש רחל בלא תנאי, אלמא גילה דעתו ששב מקפידותיו ואינו מקפיד בנדרים, והלכך אם איתא דבעילת לאה אתנאיה קמא הוא, איבעי ליה לפרושי בשעת כניסה, ושמואל סבר דאף זו אינה צריכה גט, דאתנאיה קמא סמין, ואלאה קפיד ארחל לא קפיד כי היא

ישרה בעיניו. אבל בטעות אשה אחת כגון שקדש לאה על תנאי, ולאחר זמן כנסה סתם, אפי' רב מודה דאתנאיה קמא סמיך, דהא לא קא עביד ביני ביני מידי דמוכח דלא קפיד.

והרב אבן מיגש תלמידו ז"ל הקשה עליו, דא"כ אין כאן טעות אלא באשה אחת, ומאי טעות שתי נשים. [ופירש, כגון שקידש שתי נשים בתנאי וכנסן סתם ומצאו בהם נדרים, ואילו בקמייתא דכו"ע אינה צריכה גט, אבל בבתרייתא שבעל סתם באחרונה פליגי, דשמואל סבר אינה צריכה גט כדנייה דהו"ל קדשה על תנאי וכנסה סתם, ורב סבר דשאני הכא דכיון דמקמי דכנסה לזו כנס אחרת סתם וטעה בה, וחזר וכנס לזו סתם, גלי אדעתיה דאחילי אחיל לתנאיה ובעל לשם קידושין, כדי שלא תהא בעילתו בעילת זנות כמו שהיתה בראשונה וכו'. ל' הריטב"א].

ותירץ הראב"ד ז"ל, שהנדרים או המומין נמצאו בשניהן ובשתיהן טעה, זו בתנאי וזו בסתם, ואינו מחוור בעיני, דלמה ליה לרבה למינקטיה בשנמצא טעות אף בשניה, ואין צריך בטעות כלל אלא בקידושיה סתם. ולי נראה דלא קאמר שהטעות מתפשט בשניהם, אלא הכי קאמר, בטעות שהוא נמצא כשנושא שתי נשים, אבל בטעות הנמצא כשאינו נושא אלא היא לבדה, לא.

עג: איתביה הריני בועליך ע"מ שירצה אבא וכו'.

כ' המהר"ם ש"ף, לכאור' יש לחלק, דבתנאי דלעיל א"צ גט, דסמיך אתנאי וסבור שודאי הואיל ומינסבא לי אין כאן נדר, משא"כ כאן, מה יודעת היא אם ירצה אבא. ואין זה קושיא כ"כ לתירוץ בהא קמיפלגי, אינו תלוי כ"כ בבעליך, דה"ה הרי את מקודשת ע"מ שירצה וכו', וצ"ל לרבותא דאינה מקודשת אף דאיכא תרתי.

עג: ברש"י ד"ה קטן. אין קידושי כלום וכו' כי יקח איש כתיב.

עיין בקוב"ש [אות רמ"ה] שהקשה ל"ל קרא, ובתוס' בחולין [יב: בד"ה מאן] הקשו כן אהא דממעטינן קטן מחליצה מקרא ד"איש", תיפול"ל דבעינן כוונה, ותירצו דאצטריך קרא היכא דגדול עומד על גביו ומלמדו, ותירצו מספיק לחליצה דא"צ אלא כוונה דשייך גדול מלמדו לכוון, אבל בקידושין בעינן רצון. [ועיין בקובץ הערות סי' ס"ו אות ו' ובריש סי' ע"ו]. [א"ה, לקמן גבי קטנה כ' רש"י [בד"ה והחזירה] דמעשה קטנה אינו כלום, ולא מייתי קרא. ואי מצינן לפרש דהכא מייתי קרא למימר דלא הוי כמו בעלמא דמהני דעת אחרת מקנה מה"ת [להרבה פוסקים], וע"ז מייתי קרא דכי יקח, דבקידושין לא מהני הקנאת האשה אלא עיקרן מצד הבעל, הוה א"ש, אבל אין זה משמעות דבריו].

עג: ברש"י ד"ה ונתגרשה. וקבל אביה גיטה.

וכ' ע"ז בתוס' הרא"ש ז"ל, לא דק, דכיון שנישאת אין לאביה רשות בה, אלא היא עצמה קבלתו, דקטנה שיודעת לשמור גיטה מתגרשת. וז"ל הרמב"ן, ותימה הוא, שמששיאה שוב אין לאביה רשות בה. ומצאתי בתוס' לרבותינו הצרפתים ז"ל שט"ס הוא, ותמהני על הסופר הזה, שאף בפ' בית שמאי ביבמות [קט. בד"ה קטנה] כתב כן. [ובהגהת הב"ח ביבמות שם ציין לשו"ת מהר"ם פדוואה [סי' ט"ו], ושם כ' דלענין גט סובר רש"י דהואיל וקבל קידושיה בקטנותה, גם גיטה יוכל לקבל, ולשון המשנה שם דוחקו, דקטני קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה וכו', ואם הדין דהכל תלוי בנישואין, דתיכף אחר הנישואין היא כיתומה שלא יוכל האב לקבל גיטה, היה לו לתנא לשנות בזה הסדר, קטנה שהשיאה אביה כיתומה בחיי האב ונתגרשה והחזירה וכו'. אלא ודאי אף בנישואין יוכל גם האב לקבל הגט, ולכך הקדים התנא ונתגרשה ואח"כ הרי היא כיתומה, להשמיענו שלענין גירושין אינה כיתומה].

עד. חליצתה פסולה עד שיתכונו שניהם.

בשו"ת חכם צבי [סי' ס"א, הו"ד בקוב"ש אות רמ"ז] חקר, כוונה זו מה טיבה, אם היא כוונת מצוה או כוונת קנין. וכ' בקוב"ש [אות רמ"ח] דנראה דאפי' נימא דצריך כוונת מצוה, אין טעם לפסול החליצה מפני חסרון כוונת מצוה, דהיתר החליצה אינו בא מכח קיום המצוה, אלא להיפוך, דקיום המצוה בא מכח חלות ההיתר, ואם החליצה עצמה כשרה בלא

כוונה, ממילא נתקיימה המצוה, כמש"כ הרמב"ן [חולין לא: דכוונת הכשר כמו טבילה ושחיטה אינו תלוי בפלוגתא דמצוות צריכות כוונה. [א"ה, וכיון שקיום המצוה תלוי בחלות ההיתר, לכאור' אף אם לא כיון למצוה יצא וקיים המצוה, כמש"כ לקמיה [אות רמ"ט], דדוק במצוות שעיקרן המעשה כאכילת מצה ותקיעת שופר, הכוונה מעכבת, אבל לא במצוות שעיקרן תוצאת המעשה].

מיהו באו"ז [הל' ר"ה סי' רס"א] הביא ראייה דקיי"ל מצוות אין צריכות כוונה משחיטה וטבילה, ומזה נראה כדעת החכ"צ דכוונת המצוה מעכבת ההכשר, וכן משמע באשכול הל' שחיטת חולין. ושמוא אין דעתם לפרש דמשו"ה מיפסלא הטבילה מפני שלא נתקיימה המצוה בשביל חסרון כוונה, אלא שמדמיין שני הדברים להדדי, דכמו דמצוות צריכות כוונה ה"נ הכשר צריך כוונה.

עד. כל שאומר לו חלוץ לה על מנת שתתן לך וכו', דלא אפשר לקיומה ע"י שליח כי התם, לא הוי תנאה.

כ' המאירי, ואע"פ שדיני התנאי לא נאמרו בעל מנת, אף כאן לא נאמר על מנת בדוקא, אלא בלשון אם. או שמוא בעל מנת דוקא, ולדעת ר"מ שסובר דיני התנאים אף בעל מנת, [ודלא כתוד"ה תנאי דבהא כו"ע מודו], אלא שאין אנו פוסקים כמותו אלא באם.

עד. מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן וכו', דלא אפשר לקיומה ע"י שליח כי התם, לא הני תנאה.

כ' הריטב"א, והקשו בתוס' דהא נזירות שאינו ע"י שליח, ותנאו תנאי, שאם אמר הריני נזיר אם פלוני נזיר [עיין מתני' נזיר לד. וכו' ב, וי"ל דשאני נזירות דכתיב ביה "כי יפליא לנדוד נדר", אין לנו אלא כמו שהפליא, דהא איכא תנא דסבר התם [לב: דאפי' נתקיים התנאי אינו נזיר, כיון שלא היה מופלא ומבואר בשעה שנדר. ולכאור' לפ"ז, אף שאר משפטי התנאים א"צ בנזירות. וצ"ת]. ובתוס' בנזיר [יא. בד"ה דהוי] תירצו, דאחרי שאחריים יכולים להביא קרבנות תחתיו, נחשב כאילו כל המעשה יכול לעשותו ע"י שליח. [ומבואר דס"ל דא"צ שיוכל לעשות חלות הנזירות ע"י שליח, אלא סגי במה שיוכל לקיים מה שמחויב מכח הנזירות ע"י שליח. ולכאור' אין זה כטעמא שכ' תוס' הכא, דהמעשה כ"כ בידו שיוכל לקיימו ע"י שליח כמו"כ הוא בידו לשוויי ביה תנאה].

וז"ל הרמב"ן בב"ב [קכו: בד"ה ה"ז מקודשת], ויש אומרים כי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן, הני מילי כיו"ב שהוא תנאי שבין אדם לחבירו, אבל תנאי שבינו לבין עצמו, בכל ענין הוי תנאי, והטעם נותן, שהרי מדעתו התנה ורוצה הוא לקיים תנאו, הילכך אף תנאי כפול לא בעינן וכו', ונכון הוא זה. ואחרים אומרים, נזיר נמי משכחת ליה ע"י שליח, שאומר אדם לחבירו הריני נזיר על דעתך, וכל זמן שתרצה תדירני בנזיר.

עד. והא ביאה דלא אפשר לקיומה ע"י שליח וכו', התם משום דאיתקוש הויות להדדי.

כ' הגרע"א, פירוש דכל ענין הויה אחד הוא, ונהי דמעשה הביאה א"א לקיים ע"י השליח, מ"מ כיון דהקידושין אפשר ע"י שליח, ע"י דבר אחר כגון בכסף ושטר, מקרי יכול לקיים ע"י שליח. ורש"י ז"ל פירש דאיתקש קידושי ביאה לקידושי שטר וכסף, וקשה לי על פירושו, דכיון דמצנינו מכח ההיקש דיכול להתנות בביאה, נילף מזה דבעלמא כגון בחליצה נמי קיים התנאי אף דאינו יכול לעשות ע"י שליח. [וע"ע מש"כ בזה בקוב"ש אות רנ"ד].

עד. בהא הוא דלא טעי. אבל בהנך טעי.

ופירש"י במקדש על תנאי טעי, כסבור יודעת היא שאין עליה נדרים ולכך היא נשאת, ובמלוה טעי דאינו בקי בהלכות קידושין, אבל הריטב"א כ' וז"ל, ומסתברא דהא דנקט רב אמי המקדש בפחות משה פרוטה, לאו דוקא, דה"ה למקדש במלוה, דהא חד טכסיסא אינון, דקידושי דלא מעלו משום לתא דידיה ולא משום קפידא דידיה, וכדאמרי רבנן לעיל בעלו קנו, ומנו קדושי קטן וקדושי מלוה וקדושי פחות משו"פ משום דהווי חד טכסיסא, וכן באינן דקדושי קטנה אמרו רבנן מתייבמת, אלא ודאי דרב

עד: בתוד"ה ממאנת. והא דקאמר ממאנת והולכת לה, היינו שאם נודע לה הטעות יש לה למאן, דאם לא מיאנה ועמדה אצלו, מחלה התנאי.

הקשה המהרש"א, לפ"ז מאי פריך לעיל לשמואל ממתני' דהכא הא גיטא בעיא, אימא דמיירי בכה"ג דנודע לה הטעות ועמדה אצלו, הרי מחלה התנאי [וי"ג בנודע לו הטעות וכו' ומחל התנאי]. וכ' בקרני ראם, ויש לחלק בין היכא דהדבר תלוי ברצון האיש [שאפי' עמד אצלה אחר שנודע לו, אין כאן מחילה] לתלוי ברצון האשה, דאיתתא בכל דהו ניחא לה.

והפנ"י כ', ולענ"ד אין מקום לקושינו, דאי בשנודע לו ואח"כ בעל או כנסה, בודאי כתובה נמי בעי למיתב לה, דאשתו גמורה היא, דדוקא בלא נודע לו שיש בה מומין אלא דסומך אתנאי, שפיר שייך למימר דלמאן דסבר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות א"כ מסתמא היה בדעתו שאין בה מומין, ואם ימצא בה מומין דעתו לגרשה בלא כתובה, דאיהא אפסדה אנפשה שלא הודיעתו שיש בה מום, דמסתמא כן היה בדעתו כדי שלא יהיה בעילת זנות. משא"כ בנודע לו ואח"כ כנסה וכ"ש בעל, בוודאי לכו"ע אשתו גמורה היא, וכתובה בעי למיתב לה כדאמרינן לקמן [עה:]: להדיא חזקה ראה ונתפייס.

עד: בתוד"ה חכם. ודוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל וכו'.

והרמב"ם כ' וז"ל, ופירוש הלכה אצל חכם והתירה לפי משמעות הגמ' שלנו, שהלכה שם ביום שתבעוה לינשא או לפטור, אבל מכיון שבא זה לב"ד ואמר אי אפשר באשה נדרנית ופסקו ב"ד שהקידושין בטלין ולא הלכה לב"ד להתיר, הרי הקידושין בטלין מעתה ואינה חלין לעולם. אבל בירושלמי נחלקו בכך וכו', הדין הוא גמרא דידהו, ובדידן, אע"ג דלא חישינן שמא תלך [אצל חכם ותתיר את נדרה וקידושין חלין עליה למפרע ונמצאו בניה משני ממזרים], שהיא תחוש לעצמה, ומתירין אותה בלא גט, אפ"ה אם הלכה אח"כ והתירה חוששין לה שהקידושין חלין עליה שמא ולחומרא.

וכ"כ הריטב"א וז"ל, ומדלא פרושו הכי בגמ' דילן [כהירושלמי] ולא חשו לה כלל, משמע דסבירא להו וכו' דוקא מקמי דשרו לה בי דינא מהאי קמא, אבל לבתר דשרו לה ב"ד לאינסובי, היתר ב"ד חשוב כגט ופקעי קידושי ראשון לגמרי, [וצ"ב, דוחק לומר דאפקעינהו רבנן לקידושיה] וכו', מ"מ למעשה ראוי לחוש לגמ' דבני מערבא ללמד אותה שלא תשאל על נדרה וכו'.

אבל הרשב"א כ' בפשיטות דאפי' עמדה ונשאת לאחר, ואחר כמה הלכה אצל חכם והתירה, מקודשת לראשון, [ולפו"ר דשריא לראשון קאמר, ולא אמרינן בזה תצא מזה ומזה וכו'. או שמא מקודשת לראשון להצריכה גט ממנו, ולעולם אסירא ליה. ואין להקשות דא"כ נימא דאדעתא דהכי לא קדשה, דממ"נ לא ניחא ליה בה, או משום נדריה או משום איסור שנאסרה מחמת השני, דהא הנדר נעקר תחילה, ואח"כ נולד איסור דידה לאחר זמן, ונמצא שבשעת קידושין היתה ראויה לו מכל צד], דחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ובניה משני ממזרים. ומ"מ בשנמצאו עליה נדרים בשתבעה הראשון, מתירים אותה לינשא בלא גט, ואין חוששין שמא תלך אצל חכם ויתירנה, שאינה עשויה לקלקל את עצמה ואת בניה.

אמי נקט פחות משו"פ וה"ה לכל דכוותה דגרעותא מחמת קידושין דלא מעלו, ולא מייעט אלא קידושי תנאי דתלוי בקפידא דידה, ודעתו על תנאי מן הסתם עד דמחיל ליה. והא דנקיט בלישניה "אבל בהנך טע"י, דהוי לשון רבים, משום דקידושי תנאי הוו טובא. ונסחי איכא דגרסי "אבל בהך טע"י, וא"ש טפי.

עד. ברש"י ד"ה ע"י שליח. כי התם דהרי משה צוה ליהושע וכו' שהיה שלוחו של משה וכו'.

כ' הפנ"י, לכא' דבריו צריכין תלמוד, דהא משה גופא לא התנה ליתן להם משלו כלל, ואיך שייך לומר דיהושע היה שלוחו של משה, ואדרבה אסוגיא דשמעתין גופא יש לדקדק וכו', דלכא' משה ויהושע נמי לאו בתורת שליחות דישאל הוא מצי למעבד, דהא מקשינן בפ' האיש מקדש [מב.] אהא דבעינן למילף דשלוחו של אדם כמותו מחלוקת ארץ ישראל דכתב ונשיא אחד ממטה, ותסברא קטנים לאו בני שליחות נינהו וכו', א"כ אין תורת שליחות, אלא מטעם מעשה ב"ד יפה, והיאך קרי הכא תנאי שאפשר לקיים ע"י שליח וכו'. [א"ה, התם מיירי בשליחות דמקבלים, דקיבלוה הנשיאים בשביל כל בני שבטם שיש בהם קטנים, והכא מיירי רש"י משליחות דנותן, הוא מרע"ה, אלא דפשיטא ליה להפנ"י דהנותנים היו כל ישראל שיש להם זכות גם בארץ סיחון ועוג, וכקושיא קמייאתא שהקשה].

ואפשר לחלק, דדוקא בעיקר חלוקת א"י שייך לומר דקטנים היו שם, דהא נוטלין בשביל אביהם שהיו מיוצאי מצרים או מבאי הארץ, משא"כ הכא בארץ סיחון ועוג, דמיד בשעת הכיבוש התנה כן, ומסתמא לא נתחלק אלא לבני עשרים, וכיון שכולם נתרצו בדבר אין כאן חלק קטנים כלל. ואפשר לומר עוד, דכיבוש סיחון ועוג היה ראוי למשה לבדו שהיה מלך, והוא נהג טובת עין ונתנה לישראל, משו"ה לא הוצרך לשאול ע"פ הדיבור, ובזה נתיישב לשון רש"י בשמעתין. [ועיין בהפלאה מש"כ בזה].

עד. בתוד"ה המקדש במלוה. ולר"י אין נראה דשמא אין לחלק.

כ' בקוב"ש [אות רנ"ו] דהיינו דמקדש במחילת מלוה מקודשת, והיא שיטה מחודשת נגד כל הראשונים דבמחילת מלוה אינה מקודשת, והטעם, שלא הגיע לידה כלום לשם קידושין אלא שנפטרה מחובה. וז"ל תוס' הרא"ש, פירש"י וכו', ונראה דאין לפרש כן, דשמא כה"ג הוי כאילו אמר התקדשי לי בהנאת מחילת מלוה, והתם ודאי מקודשת, דלא גרע מארווח לה זימנא דמקודשת כדאיתא בפ"ק דקידושין [ו:]: דשפיר שויא המחילה פרוטה, וכן מוכח בפ"ק דקידושין דמחילת מלוה הוי כנתינת דמים, גבי כל הנעשה דמים באחר [כח:]: החליף [דמין] שור בפרה, דמעוות קונות דבר תורה, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן, ופירש"י התם דמי שור בפרה, שמכר לו שור ונתחייב לו בדמיו, ומחל לו אותם דמים בפרה, אלא ודאי מיירי שאמר לה הרי את מקודשת במלוה שאת חייבת לי ולא הזכיר לשון מחילה.

עד: הא ר"א דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד.

ואין בדעתו שיהיו עליה נדרים כלל, כדי שלא תצטרך להתבזות לישאל עליהם בב"ד, ואי אפשר לה לשלוח חרטתה לב"ד ע"י כתב או ע"י שליח, לשאול ולהתיר לה נדרה. א"נ דבהא נמי איכא בזיונא דידעי ב"ד בנדרה מיהת וכדברירנא בדוכתה. [ל' הריטב"א].